

Jak květy Země se
na Českých horách,
kopcích a planinách
tyčí věže, jež jsou
němými svědky úsilí
národa o zobrazení
své země na mapě
světa

Zikmund Winter
Staré listy - 1902

100

Předmluva

Sdružení přátel vojenské zeměpisné a povětrnostní služby, si do svého plánu činnosti v jubilejním roce 2018 zapsalo celou řadu iniciativ, které se váží k připomenutí 100. výročí vzniku Československé vojenské zeměpisné služby.

Jednou z nich je i miniseriál o měřičských (trigonometrických) věžích, jako viditelných symbolech profese zeměměřiče na území Čech, Moravy a Slovenska. Seriál na pokračování má šest částí v prvních pěti bude po čtyřech věžích, které budou zveřejněny postupně v březnu až dubnu 2018.

V poslední části je popsána činnost Vojenské zeměpisné služby v této oblasti.

Veřejnosti, která si existenci věží pamatuje, připomeneme zašlou, romantickou přírodu. A pamětníkům - geodetům, kteří na nich měřili, připomenou krásné zážitky svého aktivního profesního života. Nezapomínejme ani na ty, kteří věže s rizikem stavěli. Často za nepříznivých povětrnostních a terénních podmínek.

Věřím, že návštěvníky našich stránek bude jejich prohlížení inspirovat k návštěvě popisovaných míst „trigasů“ i uvedených turistických zajímavostí.

Tvůrci seriálu čerpali z publikace Vladimíra Pohoreckého „*Po stopách triangulačních věží a další turistické zajímavosti Čech a Moravy*“, Praha 2005. Autorovi patří poděkování za souhlas i spolupráci v přípravě k publikování na našich webových stránkách www.vojzesl.cz . Stejně tak děkuji kolegovi Provázkovi a nakladatelství LIBRI, které nejen že poskytlo bezplatnou licenci ale i technicky podpořilo prezentaci předáním digitálního souboru textů i fotografií.

Poslední část vychází ze vzpomínek žijících vojenských geodetů, kteří se na stavbách věží podíleli.

Jsou to páni podplukovníci Jaroslav Noháček , Vladimír Pavelka a Jiří Hrdlička.

Nakonec chci za dobrou práci poděkovat těm, kteří se na miniseriálu podíleli.

Kolegům: Jirkovi Kotršalovi, Jirkovi Müllerovi a Karlovi Tůmovi

Na shledanou přátelé!

Bohuslav Haltmar

Publikace v menším počtu je ještě na trhu a je ji možno zakoupit i v e-shopu nakladatelství LIBRI za 195 Kč
(<https://libri.cz>).

Moje „posedlost“ trigonometrickými věžemi

Již jako malého kluka mě táta bral na své toulky českou přírodou. Tehdy nás na nich zaujaly především rozhledny, romantické zříceniny hradů a také triangulační věže. Táta jako poměrně známý automobilový závodník měl tou dobou sportovní kabriolet značky Minor, se kterým dříve jezdil a vyhrál i řadu závodů a soutěží. S tímto otevřeným vozem jsme pak koncem 50. let začali uskutečňovat systematické výpravy za výše uvedenými turistickými cíli.

Někdy to bylo dokonce i v zimním období, kdy ležel sníh a mrzlo, což dnes může být pro řadu lidí jen těžko představitelné. Později jsme tyto výpravy uskutečňovali i na motocyklech a motorovém kole. Jezdili jsme převážně na Šumavu a do řady oblastí jižních a středních Čech a Českomoravské vrchoviny, kde se tehdy vyskytovalo hodně triangulačních věží. Byty to krásné zážitky spojené někdy s téměř dobrodružnými příhodami, které si dodnes živě vybavuji. Místní lidé triangulačním věžím říkali též „triangly“ či rozhledny. Občas na nich bývala umístěna tabulka oznamující zákaz výstupu, ale téměř každý, kdo si dodal trochu odvahy, lezl nahoru. Hledání těchto turistických cílů bylo občas dosti obtížné, zvláště pak v některých hlubokých lesích v málo zvláště krajině, například v jižních Čechách, kde se dalo snadno zabloudit. V rovinatém lese se nejvyšší bod, na němž „triangl“ stál, jen těžko hledal, zrovna tak jako cesta zpátky. Neméně dobrodružné a riskantní bylo i lezení na jejich často zchátralé dřevěné konstrukce. Na řadu věží se lézt ani nedalo, protože jim v té době už chyběly žebříky, anebo byly tak ztrouchnivělé, že hrozily téměř okamžitým pádem. Když však člověk překonal určitou míru strachu a vylezl až do posledního patra věže, byl většinou odměněn krásným výhledem do kraje, nezřídka i do značných vzdáleností. Kromě toho byly vidět obvykle i jiné triangulační věže, které se pak staly naším dalším turistickým cílem. Postupně jsme tak objevili mnoho „trianglů“ a také hezkých zapomenutých míst s krásnou přírodou a romantickou krajinou, kam běžný turista mnohdy ani nezavítal.

Abych připomenul naši veřejnosti minulou existenci těchto zvláštních věží a krásné výhledy, které poskytovaly, rozhodl jsem se o nich napsat publikaci. Ze své dokumentace asi 700 triangulačních věží, měřických signálů, zděných měřických věží a měřických pilířů jsem vybral zhruba 230 věží, z nichž převážnou většinu tvoří dřevěné „triangly“. Informace o několika dalších triangulačních věžích včetně fotografií pocházejí ze Zeměměřického úřadu. Navíc jsem v ní uvedl pár vojenských pozorovatelů, které mohly sloužit také jako rozhledny, a několik rozhleden postavených v těsné blízkosti původních „trianglů“. Kniha obsahuje celkem asi 280 fotografií a k tomu i nákresy konstrukcí věží. Jednotlivé věže jsou členěny podle nové organizační struktury krajů a obcí s rozšířenou působností. Nejvíce jich uvedeno z oblastí Jihočeského a Středočeského kraje.

V textu se čtenáři dozví, na kterých kopcích a v jakých nadmořských výškách, zaokrouhlených na celé metry, věže dříve stály, co z nich bylo zhruba vidět, a které přitažlivé turistické cíle se nacházejí v nejbližším okolí. Někde jsou ve zkratce popsány příhody, jež jsem při jejich zdolávání prožil, popřípadě jsou ve stručnosti uvedeny i pověsti a další informace, které se k nim vztahují. V některých příhraničních oblastech, kde dříve žilo hodně německých obyvatel, jsou uvedeny také původní německé názvy kopců, na nichž triangulační věže dříve stávaly. Ke každé věži, popsané v textu, je pak připojena nejméně jedna fotografie. Řadu turistických informací, které tato publikace obsahuje, je možno využít i jako náměty pro zajímavé výlety do naší krásné přírody. Některé údaje se však nemusejí vždy plně shodovat s dnešní skutečností. Je to způsobeno hlavně tím, že v průběhu doby, která uplynula od uzávěrky, mohlo dojít k změnám.

Vladimír

S nástupem nových technologií, dříve elektronických dálkoměrů a moderních teodolitů a v současné době globálního polohového systému GPS, éra klasických triangulačních věží a s tím spojených původních observačních technologií již skončila.

I přesto má však v dnešní době ještě řada lidí u nás, zvláště pak té střední a starší generace, dřevěné triangulační věže v živé paměti. V 50. a v 60. letech 20. století jich na našem území v některých oblastech bylo velmi mnoho. Někde stála triangulační věž téměř na každém kopci. Postupně se stávaly jakousi přirozenou součástí malebné krajiny, do které docela dobře zapadaly. Kdo se rád toulal přírodou, nemohl je přehlédnout.

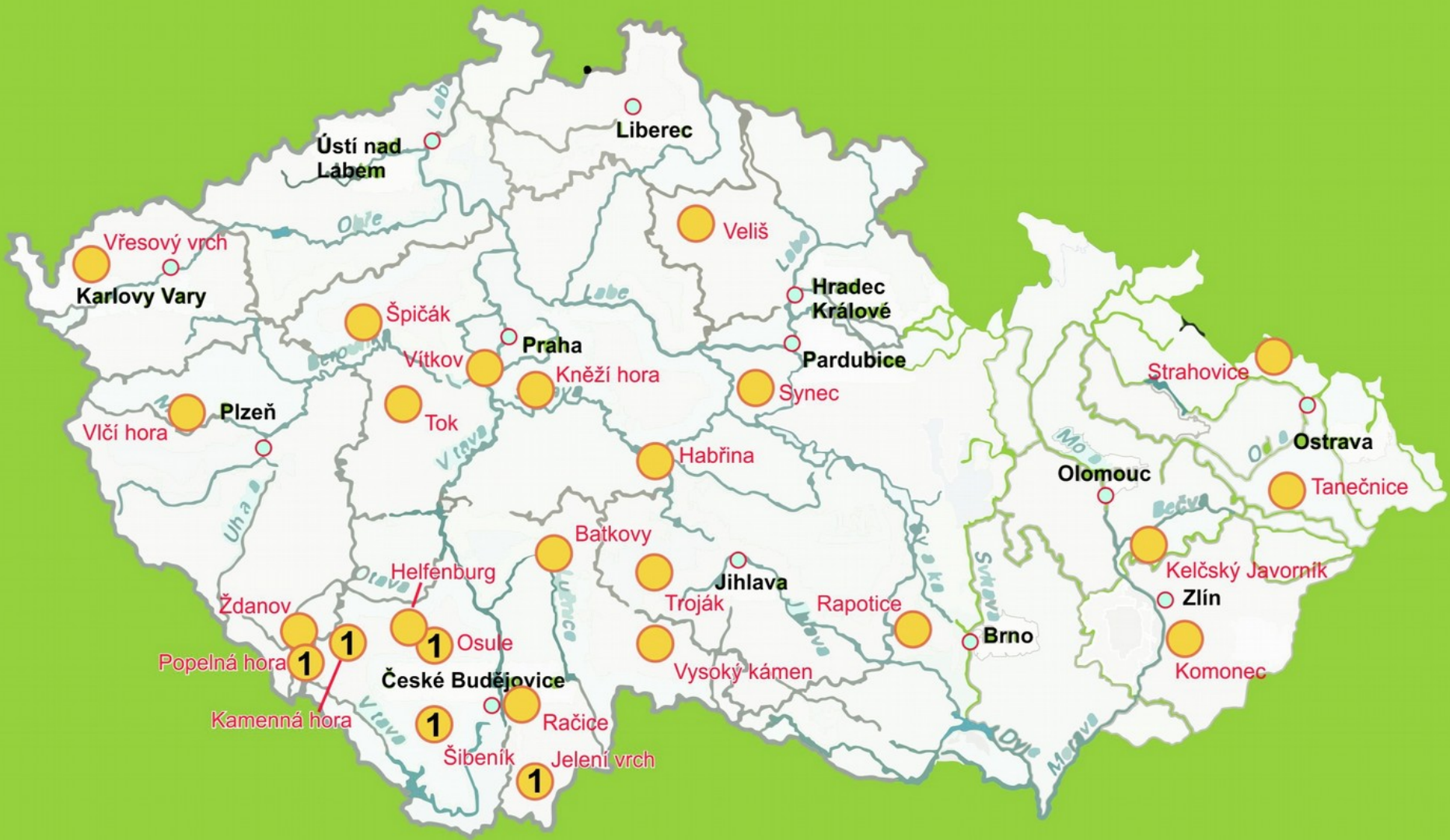
Do dnešní doby se věže již nezachovaly i když řada původních, které již dosloužily, byla postupně nahrazována novými. Téměř všechny časem spadly nebo byly zbourány. V ojedinělém případě se některá ukrytá v lesích, která je na spadnutí nebo již spadla, dožila věku i zhruba 40 let. Některé nízké jednopatrové věže se stavěly mnohem později a několik jich ještě stojí. Nikdo je však neudrží a časem po nich nezůstane ani stopa. Je to škoda, protože tato technická památka časem upadne do úplného zapomnění. Navíc v dnešní době, kdy u nás probíhá doslova „rozhlednový boom“, kdy se staví řada nových rozhleden, by se mohly některé zrekonstruované triangulační věže, zvláště na významných kopcích, využít jako rozhledny. Pro mladou generaci tak zůstane informace o jejich existenci jen v historických publikacích.

V tomto směru lze jako příkladnou považovat knihu od Vladimíra Pohoreckého „Po stopách triangulačních věží a další turistické zajímavosti Čech a Moravy“, vydanou nakladatelstvím LIBRI v roce 2005.

Díky mnoha nadšencům lze najít bohaté informace i na internetu.

Poděkování patří i Sdružení přátel vojenské zeměpisné služby, které na svých webových stránkách (www.vojzesl.cz) uvedla seriál o trigonometrických věžích, který čerpá z uvedené publikace.

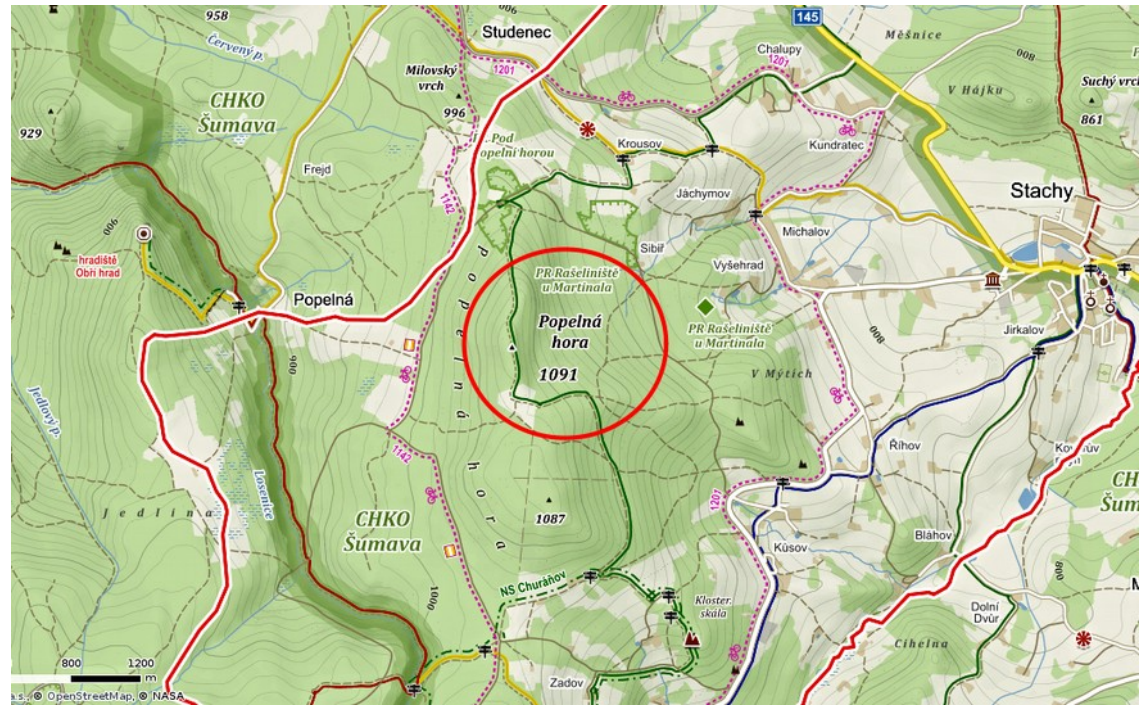
Ing. Jiří Provázek

Popelná hora (Aschen Berg) - 1 087 m n. m.

Asi 10 kilometrů na severozápad od Vimperku leží Šumavské turistické středisko Stachy. Přímo nad ním se tyčí dvojrcholová Popelná hora. Na ně-terých mapách je označována jako Popelní hora nebo bývá místními obyvateli často nazývána také Ušniperk, což je zkomolenina původního německého názvu. Na vrcholu tohoto zalesněného kopce stála čtyřpatrová dřevěná triangulační věž. Z jejího posledního patra byl hezký výhled na protější Javorník s rozhlednou, dolů na Stachy, Pošumaví a některé Šumavské kopce. Na nižším, 1 075 metrů vysokém severním vrcholku Popelné hory stála v minulosti také menší dřevěná triangulační věž. V její blízkosti jsou pozůstatky pravěkého mohylového pohřebiště a na severním svahu se rozkládá přírodní rezervace chráněných porostů jalovce obecného. Zhruba tři kilometry na západ od tohoto nižšího vrcholku se pak nachází naše nejvýše položené pravěké hradiště zvané Obří hrad. Toto hradiště o rozměrech 370 x 80 metrů leží v nadmořské výšce 980 - 1 010 metrů. Dole ve Stachách se můžeme také mimo jiné obdivovat jedné přírodní zajímavosti. Každoročně v parčíku na náměstí totiž rostou hříby koloděje.

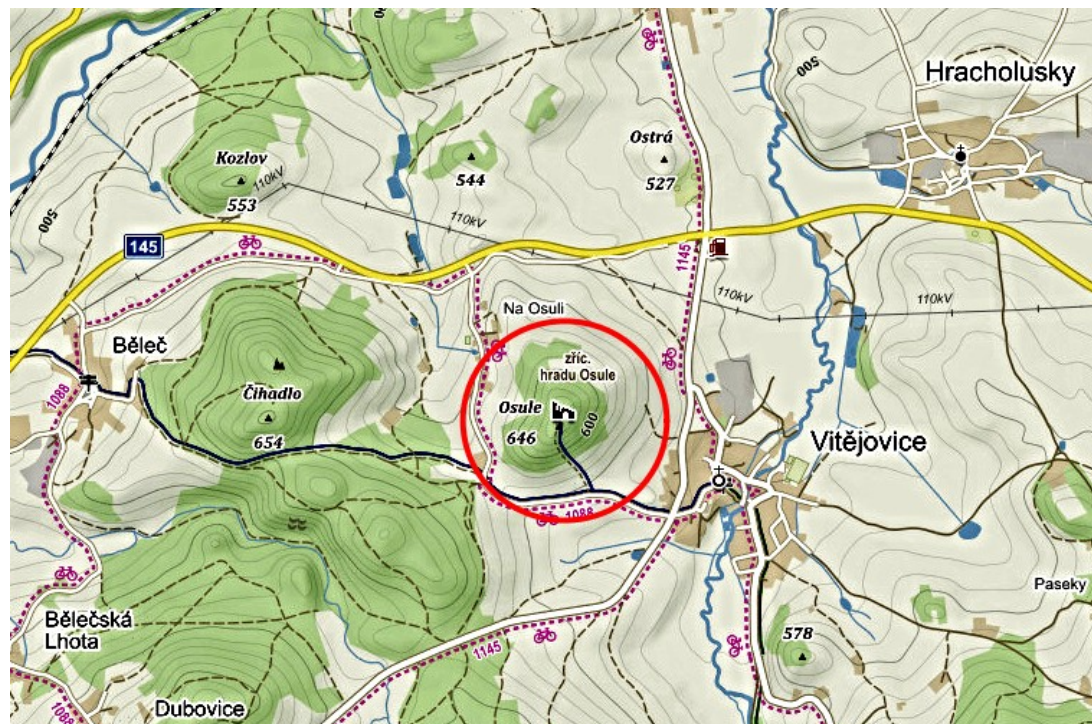
Viz turistické mapy KČT č. 65 Šumava Povydrří nebo č. 69 Pošumaví Vimpersko Popelná hora 49°05'24'' • 13°37'27''

Hrad Osule - 646 m n. m.

Hrad Osule se nachází na příkrém zalesněném vrchu nad obcí Vítějovice, která leží asi v jedné třetině vzdálenosti mezi Husincem a Netolicemi. Z Vítějovic je to k němu po modré značce přibližně kilometr s převýšením zhruba 100 metrů. Hrad Osule, jinak zvaný také Vítějovice, založil Přemysl Otakar. Od roku 1283 jej vlastnil Jan z Michalovic a na počátku 14. století byl v držení pánů z Újezda. Po roce 1317 přešel hrad do rukou Bavora II. ze Strakonice. Roku 1344 ho získali Rožmberkové, a potom byl pobořen. Od té doby je z něj zřícenina. Do dneška se z hradu zachovaly jen malé zbytky zdí paláce a věží. Na nejvyšším bodě přímo na hradě stála také dřevěná triangulační věž. Měla pět pater a byl z ní hezký výhled na Šumavu i Pošumaví. Věž pak spadla krátce potom, co do ní uhořel blesk. I v současné době se však z jednoho místa na hradě můžeme docela dobře rozhlédnout. Na jihozápadě spatříme dominantní Boubín, na severozápadě Javorník s rozhlednou a tímto směrem uvidíme také nepříliš vzdálené městečko Vlachovo Březí. Na severu pak vystupuje hrad Helfenburk. Asi kilometr na sever od obce Vítějovic stojí na křižovatce silnic obnovený památník setkání pěti armád z roku 1945.

Viz turistická mapa KČT č. 70 Pošumaví Prachaticko Hrad Osule 49°02'54'' • 14°02'50''

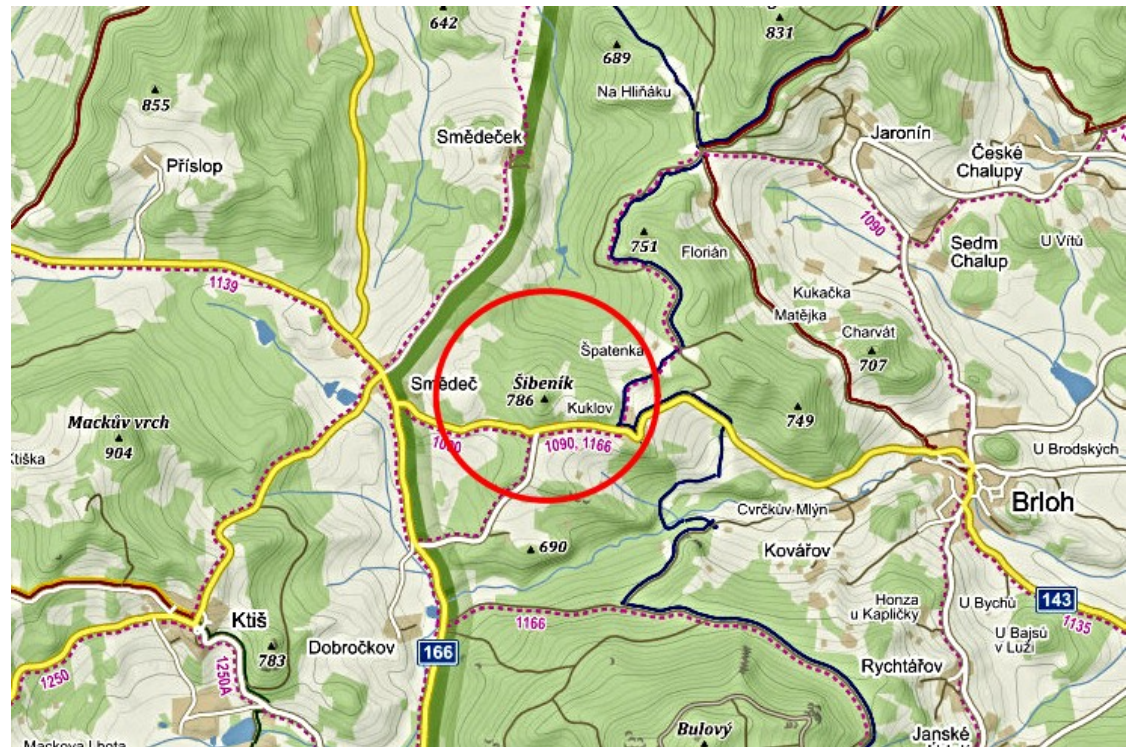

Šibeník – 787 m n.m.

Kopec Šibeník se zvedá asi 15 kilometrů na jih od Netolic mezi obcemi Smědeč a Kuklov. Na Jeho nejvyšším bodě se dříve vypínala dřevěná čtyřpatrová triangulační věž. Protože stála v nízkém lese, byla dosti nápadná a vyzývavě hleděla do svého okolí. Poskytovala pěkný výhled na část Šumavy i do Pošumaví a také na nepříliš vzdálený dominantní kopec Kleť s rozhlednou. V blízké obci Kuklov Jsou k vidění zbytky vysokého zdiva nedostavěného kláštera ze 16. století. Těsně vedle obce se pak v lese na skalisku nacházejí nepatrné pozůstatky zdi bývalého královského hradu Kuglvajt, dříve německy zvaného Kugelwait, který byl založen ve 14. století.

Viz turistická mapa KČT č. 70 Pošumaví Prachaticko

Šibeník 48°56′04″ • 14°10′19″

Jelení vrch – 956 m n.m.

Dostí výrazný zalesněný Jelení vrch se zdvihá v Novohradských horách, asi 15 kilometrů na Jihovýchod od městečka Kaplice, nad obcí Bělá nedaleko rakouských hranic. V této oblasti se za minulého režimu nebylo radno pohybovat. Ten, kdo tak činil, byl neustále sledován a často i zadržen a vyslýchán. V některých případech domnělého narušitele hranic pohraničníci zadržovali a vyslýchali i několik dní, než dospěli k závěru, že se občan vlastně ničeho nezákonného nedopustil. Dostat se na dřevěnou triangulační věž na Jelením vrchu už znamenalo vystavit se v tomto směru určitému riziku. Z pětiposchoďové věže však byl natolik hezký výhled na Novohradské hory, do Rakouska i do vnitrozemí, že to stálo za toto riziko. V nedávné době byl na skalce těsně vedle vrcholu postaven železný kříž a umístěna mramorová deska na paměť starosty zvoleného v roce 1850 v obci Malonty. Zdejší krásná oblast s hlubokými lesy, s řadou zaniklých vesnic a osad je ještě dnes poměrně málo navštěvovaná. Nepříliš daleko odtud se v těsné blízkosti hranic v Novohradských horách nacházela také obec s poněkud kuriózním názvem Pohoří na Šumavě. Když jsem se tehdy do této neobydlené a polorozbořené obce s barokním kostelem chtěl s tátou podívat, byli jsme zadrženi. Vojíci nás dopravili na posádku a přitom zapálili dýmovnice, abychom nevěděli, kudy projíždíme. Po důkladném výslechu a přenocování, za dohledu stráže s nabitým samopalem, jsme byli druhý den propuštěni. Do dneška zbylo z celé vesnice jen pár zdí bývalých domků a torzo kostela, jenž se před nedlouhou dobou zřítíl. Kostel se ale již opravuje a mimo objektu vojenské policie, která zde má své stanoviště, tady byl zatím postaven pouze jeden domek s občerstvením. Kromě našich turistů sem dnes jezdí i Rakušané, kteří si s údivem prohlížejí pozůstatky kdysi kvetoucí obce.

Viz turistická mapa KČT č. 74 Novohradské hory *Jelení vrch* 48°39'12" • 14°36'36"36"

Kamenná hora – 1057 m n.m.

Kamenná hora se vypíná zhruba 6 kilometrů na západ od Vimperku vlevo nad silnicí vedoucí do horského turistického střediska Nové Hutě. Obrovská dřevěná triangulační věž na tomto kopci byla patrně jednou z nejvyšších, jaké byly kdy postaveny. Měla úctyhodných osm pater, kam vedlo osm žebříků s celkem 112 příčkami. V té době nepamatuji, že by do posledního poschodí nějaké triangulační věže vedlo více než 100 příček. Také si vzpomínám, že jsem neměl odvahu vylézt až úplně nahoru, pouze můj táta to tehdy dokázal. Krásný výhled na okolní kopce včetně mohutného Boubína a Pošumaví byl však již i z nižších pater. Věž totiž trčela asi šesti patry nad úroveň lesa. Na přelomu roku 1961/1962 však neodolala prudké vichřici vyvolané náhlou změnou počasí a celá část, jež vyčnívala nad les, spadla. Zbylo z ní pouze torzo s obrovskou základnou spodní konstrukce, které bylo později odstraněno.

Viz turistická mapa KČT č. 69 Pošumaví Vimpersko Kamenná hora 49°03'04'' • 13°42'11''

